PRAGUE MODEL UNITED NATIONS
PRAŽSKÝ MODEL SPOJENÝCH NÁRODŮ

Background report

Human Rights Council

Práva dětí

HUMAN RIGHTS COUNCIL (HRC) – PRÁVA DĚTÍ

Následující text by měl přinést čtenáři základní informace týkající se problematiky práv dětí. V jeho první části se autoři zaměřují na seznámení se základními lidskoprávními dokumenty a organizacemi, které řeší problematiku dětí v historii i v současnosti mezinárodního společenství jako jednu ze svých priorit. Ve druhé části textu čtenář nalezne kompletní informace týkající se konkrétního problému, a to obchodu s dětmi. Celý text je doplněn značným množstvím poznámek pod čarou, ve kterých uvádí autoři odkazy na plné znění citovaných dokumentů, či další zajímavé odkazy, které jsou mnohdy pro pochopení této nelehké problematiky nezbytné.

1. Mezinárodně-právní ochrana dítěte

1.1. Pohled do historie

Pokud se jedná o práva dítěte, z hlediska vývoje přístupu k tomuto problému je jedním z prvních impulsů spis *„Století dítěte“* od Ellen Keyové z roku 1900. V roce 1918 pak ve Velké Británii vzniklo hnutí Save of Children, první hnutí na obranu práv dětí. Značnou pomoc poskytovala také Mezinárodní organizace práce (International Labour Organization – ILO)[1]. První dokument však byl sepsán až roku 1924 a byla jím **Ženevská deklarace práv dítěte**[2]. Tuto deklaraci schválila Společnost národů (někdy také nazývána jako Liga národů), předchůdkyně dnešní OSN. Deklarace poprvé uvádí, že dítě na základě své tělesné i duševní nezralosti potřebuje zvláštní ochranu, a to mimo jiné i právní[3]. Přiznává také dětem základní práva a státu morální povinnost dohlížet na jejich plnění. Nejedná se sice o právně závazný dokument, ale i tak to byl první významný krok kupředu ve formování systému mezinárodní ochrany práv dítěte.

1.2. Činnost Organizace spojených národů (OSN)

V následující podkapitole se zaměříme na činnost Organizace spojených národů. Je totiž nutno podotknout, že nejvíce dokumentů týkajících se práv dětí vydaly či iniciovaly právě orgány OSN. Jsou významné mimo jiné množstvím států, které je ratifikovaly, a tím rozšířily jejich působnost téměř na celý svět. Tyto dokumenty lze rozdělit na dvě skupiny. První se právy dětí zabývá všeobecně. Druhá, konkrétní, řeší již jednotlivé specifické problematiky. Nejprve uvádíme dokumenty zabývající se právy dítěte všeobecně.

1.2.1. *Dokumenty řešící práva dítěte všeobecně*

- **Všeobecná deklarace lidských práv (1948)**[4]

Valné shromáždění OSN přijalo dne 10. prosince 1948 „Všeobecnou deklaraci lidských práv“, dokument, na který navazuje mnoho dalších dokumentů, a který poskytuje základní materiál pro mnoho úmluv a smluv. Na tomto místě je však třeba podotknout, že tato Všeobecná deklarace je v laických očích často přeceňovaným dokumentem. Je nutno uvést, že se jedná pouze o deklaraci, tedy nezávazný dokument bez právní síly, a tedy bez možnosti vymáhat na základě Všeobecné deklarace práva v ní uvedená. To však neubírá na její velké symbolické hodnotě. Mnohem důležitější pro ochranu dítěte jsou dokumenty následující, a to jak především Úmluva o právech dítěte, tak také další dokumenty.

Co se týče dětí, je na ně nahlíženo jako na rovnocenné bytosti, které mají stejná základní práva jako dospělí. Mezinárodní společenství však uznává skutečnost, že dítě potřebuje také zvláštní ochranu. Několik článků se tak vyjadřuje přímo k právům dítěte a přiznává dětem zvláštní právní statut. Například článek 25 přiznává každému dítěti právo na zvláštní ochranu a sociální zabezpečení nehledě na jeho původ, článek 26 se týká vzdělání, které má být přístupné každému, a konečně článek 16 chrání dítě proti sňatkům před nabytím plnoletosti.

1 International Labour Organization. www.ilo.org.
2 *Geneva Declaration of the Rights of the Child*. www.un-documents.net.
3 Informační centrum vlády ČR. www.icv.vlada.cz.
4 *Všeobecná deklarace lidských práv*. Dostupné z: http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf.

- **Deklarace práv dítěte (1959)**[5]

Deklarace, známá též jako Charta práv dítěte, byla schválena Valným shromážděním OSN roku 1959 v New Yorku. Zaručuje dětem stejná práva bez ohledu na rasu, náboženství, původ, pohlaví apod. Její platnost pro tehdejší svět byla velmi povrchová, proto na ni později navázala tvorba Úmluvy o právech dítěte. Stanovila mimo jiné také těchto 10 zásad:

- právo na využívání práv stanovených touto úmluvou, bez výjimky;
- právo na zvláštní ochranu;
- právo na jméno a státní příslušnost;
- právo na výhody sociálního zabezpečení;
- právo na zvláštní zacházení v případě postižení;
- právo na šťastné a zabezpečené dětství;
- právo na vzdělání;
- právo na to, aby mu za všech okolností byla poskytnuta pomoc jako prvnímu;
- právo na ochranu před všemi formami nedbalosti, krutostí a vykořisťováním;
- právo na ochranu před činy podporující všechny formy diskriminace.

- **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech** (ICCPR)[6] **a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech** (ICESCR) [7] **(**oba **1966)**

ICCPR disponuje vlastním kontrolním orgánem, což je Výbor pro lidská práva (Human Rights Committee)[8], který posuzuje úroveň plnění dohody skrze pravidelné zprávy předkládané státy Paktu. Tento výbor je samostatným orgánem OSN bez přímé vazby na námi simulovanou Radu pro lidská práva.

V letech 1966 a 1989 také vznikly k ICCPR dva opční protokoly upravující tresty smrti ve smluvních státech a postupy Výboru pro lidská práva při řešení jednotlivých stížností jemu předložených.[9]

Práv dětí se týká mimo jiné zejména článek 24 ICCPR, který jim zaručuje právo na státní příslušnost, právo na registraci po narození na příslušném úřadě, právo na jméno a především právo na ochranu ze strany rodiny, komunity a státu, a to bez rasových, sociálních, náboženských či jiných rozdílů.

Je nutné zmínit také článek 6(5) ICCPR, kde nalezneme ochranu dětí proti vykonání trestu smrti.

Z ICESCR je nutno uvést především právo na vzdělání v něm uvedené, ale také další podstatná hospodářská, sociální a kulturní práva týkající se dětí.

- **Deklarace sociálních a právních zásad ochrany a zajištění blaha dětí (1986)**[10]

Tento dokument byl jedním z pramenů při vytváření Úmluvy o právech dítěte, proto se s ním velká část jeho obsahu shoduje. Velmi důrazně také poukazuje na vysokou prioritu v problematice ochrany dětí, důležitost rodiny a další otázky.[11]

- **Úmluva o právech dítěte (1989)**[12]

Zásadním dokumentem pro ochranu práv dětí je „Úmluva o právech dítěte“ přijatá v New Yorku roku 1989. Její základy byly položeny již v roce 1979, který byl vyhlášen *Rokem dítěte*, kdy

5 *Deklarace práv dítěte*. Dostupné z: http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/deklarace-prav-ditete.pdf.
6 *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*. Dostupné z: http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf.
7 *Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech*. Dostupné z: http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinarodni-pakt-o-hospodarskych-socialnich-a-kulturnich-pravech.pdf.
8 Human Rights Committee. http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/index.htm.
9 *Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights*. http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr-death.htm.
10 Více na Český helsinský výbor. http://www.helcom.cz/.
11 Více na Amnesty International. www.amnesty.org.
12 *Úmluva o právech dítěte*. Dostupné z: http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf.

Polsko navrhlo vypracovat dokument právně závazný pro zúčastněné státy. Po dalších deset let pak probíhaly rozsáhlé přípravy, které se snažily vytvořit jednotné články platící pro celý svět, pestrý ve svých zvycích, morálních hodnotách a vyspělosti.

Úmluva je rozdělena do tří částí:

- články 1 – 41 tvoří soubor práv dětí, a to občanských, politických, sociálních, ekonomických a kulturních;
- články 42 – 45 vytváří *„Výbor pro práva dětí“ (Committee on the Rights of the Child)*[13] a stanovuje jeho pravidla;
- články 46 – 54 pak obsahuje podmínky přistoupení a vypovězení Úmluvy.[14]

Úmluva je postavena na několika základních právech. Jsou to právo na život a přežití, právo na rozvoj, právo na ochranu a participační právo tj. právo na účast (dítě se může vyjádřit ke všemu, co se ho týká, sdělit svůj názor a mít slovo v záležitostech týkajících se jeho osoby).

Práva vyplývající z úmluvy se tedy tradičně dělí na 4 oblasti:

- *základní principy* (guiding principles) – práva na ochranu před diskriminací, dále např. právo na život, na rozvoj apod.;
- *práva na zdárný vývoj dítěte* (survival and development rights) – např. práva na základní lidské potřeby, vzdělání, základní zdravotní péči apod.;
- *práva na zvláštní ochranu dítěte* (protection rights) – ochrana proti zneužívání, diskriminaci, krutosti, ochrana v čase války apod.
- *práva na účast* (participation rights) – práva v záležitostech kulturních, náboženských, politických, ekonomických, sociálních apod.[15]

Práv, která dokument obsahuje, je skutečně mnoho. Jedná se o zajištění takřka veškerých stránek života dítěte a problémů, kterými by mohlo být ohroženo. Je to např. zneužívání dětí, dětská práce, vzdělání, právo na exil, život v rodině, mluvit jazykem svých rodičů, život v míru a přátelství s dětmi a dospělými ze všech zemí světa aj.

Mimo jiné, důležitou součástí je také několik ustanovení o právech dětí figurujících v soudních sporech. V tomto ustanovení úmluva vychází ze základních principů tzv. *Pekingských pravidel*[16]. Ta byla přijata OSN roku 1985 a jde o první mezinárodní dokument vyjadřující se k otázce pravidel zatýkání, věznění a souzení dětí.

Úmluva o právech dítěte však neřeší všechny otázky týkající se práv dětí. V současné době se diskutuje například o problematice spojené s početím a narozením dítěte či s interrupcí.

V současné době je ratifikována téměř všemi členy OSN, několika nečleny a Svatým stolcem. Úmluva je platnou právní normou pro všechny státy pod dohodou podepsané. K vymahatelnosti dokumentů tohoto typu bude pojednáno dále. Jedinými členskými státy OSN, které tuto dohodu neratifikovaly, jsou Spojené státy americké a Somálsko. V případě Spojených států došlo k podpisu, avšak ne k ratifikaci, jelikož několik článků je v rozporu s platnými zákony této země, které se týkají hlavně školství a věznění nezletilých. Nutno podotknout, že i řada jiných států podmínila ratifikaci Úmluvy výhradami, které značně oslabily její působení a implementaci. Výhrady k Úmluvě lze rozdělit do 3 kategorií: buď jsou ustanoveními Úmluvy v rozporu s vnitrostátní legislativou, nebo jsou v konfliktu s náboženským právem, zejména s islámských právem šaría, anebo v rozporu s oběma zároveň.[17]

1.2.2. <u>*Dokumenty OSN řešící konkrétní problematiku v rámci ochrany práv dítěte*</u>

Další skupinou dokumentů jsou úmluvy, opční protokoly a další texty týkající se konkrétních problematik v rámci práv dětí, jako jsou např. dětští vojáci, dětská práce, pornografie, adopce aj.

13 Committee on the Rights of the Child. http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/.
14 Práva dětí ve světě dospělých. www.detskaprava.cz.
15 Velmi přehledně na http://www.unicef.org/crc/index_30177.html.
16 *United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice ("The Beijing Rules")*. Dostupné z: http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r033.htm.
17 Spolek českých právníků. Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu. http://casopis.vsehrd.cz/2010/06/ochrana-prav-deti-za-ozbrojeneho-konfliktu/.

- **Úmluva Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce** (1999)[18]

Úmluva vyhlášená Mezinárodní organizací práce se týká kromě dětské práce také působení dětí v ozbrojených složkách či dětské prostituce. Všechny státy jsou vyzvány, aby tyto praktiky odsoudily a zakázaly. Dále mají zavést akční programy, které budou mít za cíl úplné odstranění těchto problémů.[19]

- **Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů** (2000)[20]

Je jedním z nejdůležitějších dokumentů, který se týká otázky dětských vojáků. Byl schválen v New Yorku roku 2000, v platnost vstoupil v roce 2002. Dokument se skládá ze 13 článků, které zavazují podepsané státy k zamezení účasti na bojových akcích vojákům mladším 18 let a jejich povinným odvodům.

Také ukládá státům implementovat do svého právního systému jako nejnižší možný věk pro dobrovolný vstup do ozbrojených sil věk 15 let. Nábor a využívání *„dětských vojáků“* se dle **Římského statutu Mezinárodního trestního soudu**[21] považuje za válečný zločin, a je tak také souzen (prvním a také nejznámějším případem je soud s Thomasem Lubangou, bývalým vůdcem rebelů v Demokratické republice Kongo, který měl v letech 2002 a 2003 používat dětské vojáky ve svých jednotkách; rozsudek v této věci dosud nebyl vynesen[22]). Státy se také zavazují k boji proti této problematice a k přijetí potřebných opatření a zákonů v souladu s tímto Opčním protokolem.

- **Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie** (2005)[23]

Aby se posílil boj proti některým aspektům Úmluvy o právech dítěte, vznikl roku 2005 druhý opční protokol týkající se zneužívání dětí k vlastnímu obohacování. Již v úvodu upozorňuje na některé body problematiky, jako je zvyšující se sexuální turistika a dostupnost dětské pornografie na internetu. Poukazuje na chudobu, zaostalost, nedostatečné vzdělání a další faktory jako na některé z příčin tohoto problému. Samotné články pak mimo jiné poskytují definice základních pojmů, zavazují k boji proti nezákonným praktikám a také k jejich úplnému zákazu.

1.2.3. *Právní vymahatelnost dokumentů schválených (nejen) na půdě OSN*

Důležitou otázkou v problematice mezinárodní ochrany práv dětí je vymahatelnost jednotlivých dohod, chart, smluv a deklarací. Je nezbytné na tomto místě zmínit, že stát je vázán pouze smlouvami, které ratifikoval.

Častým problémem bývá konflikt nějakého ustanovení mezinárodní smlouvy bodu či bodů s určitým zákonem státu, který je pak zdrženlivý takovou smlouvu ratifikovat. Z tohoto důvodu také vzniká množství dalších mezinárodních dohod a smluv tvořících kompromisy. Někdy si státy sjednávají určité výjimky k ratifikovaným dokumentům, tzv. *výhrady*, čímž často značně podkopávají jejich samotný smysl.

Pokud ovšem stát již dohodu přijal, jaké jsou mechanismy pro vymáhání jejího dodržování? V obecné rovině to může být zejména tlak mezinárodního společenství. Ten

18 *Úmluva Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce*. Dostupné z: http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020128.

19 Ochrana dítěte dle zákona. Invisible children. http://www.invisiblechildren.cz/.

20 *Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů*. Dostupné z: http://www.detskaprava.cz/nactileti/download/op1.pdf.

21 *Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu*. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/soubor/sb033-09m-pdf.aspx.

22 Human Rights Watch. DRC: ICC's First Trial Focuses on Child Soldiers. Dostupné z: http://www.hrw.org/en/news/2009/01/22/drc-icc-s-first-trial-focuses-child-soldiers.

23 *Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie*. Dostupné z: http://www.detskaprava.cz/nactileti/download/op2.pdf.

může vytvářet významný ekonomický partner – stát, ostatní členové, některé mezinárodní organizace či seskupení „silných států“ například prostřednictvím sankcí atd. U jednotlivých lidskoprávních úmluv pak existují různé druhy kontrolních mechanismů, které se liší způsobem dohledu i svou efektivitou.

V mnoha základních úmluvách OSN o lidských právech je přímo zřízen kontrolní orgán, který má dohlížet na plnění závazků států, které k takové úmluvě přistoupily. Standardním nástrojem je povinnost států pravidelně zasílat těmto kontrolním orgánům zprávy o opatřeních k implementaci dané úmluvy.

Za podobným účelem například funguje tzv. Univerzální periodická revize (UPR) v rámci HRC, ta se ale neomezuje na jednu úmluvu, ale na veškeré závazky, které na sebe daný stát vzal v oblasti ochrany lidských práv.

O pravomocích Výboru OSN pro práva dítěte bude pojednáno dále v textu.

1.2.4. *Organizace OSN zabývající se právy dětí*

Podstatné pro konkrétní postupy v kterékoliv oblasti jsou i soustředěná uskupení, tedy organizace. Ty mohou být jak zřízené vyšší organizací, tak i na nich plně nezávislé. Zde se soustředíme především na organizace fungující v rámci OSN.

- **Dětský fond UNICEF**[24]

Tento fond byl založen krátce po válce roku 1946 jako Mimořádný mezinárodní fond na pomoc dětem. Jeho úkolem bylo pomáhat při humanitární činnosti v postižených oblastech. V roce 1953 se stal jako Dětský fond UNICEF stálou součástí OSN a dodnes se stará především o péči a vývoj, výživu a vzdělávání dětí po celém světě.

Pro nové tisíciletí si tato organizace vytyčila několik bodů, kterým se ve svých programech věnuje. Jedná se zejména o jejich financování, podporu, medializaci, ale i konkrétní kroky, např. *péče o děti raného věku (do 2, resp. 5 let věku), očkování dětí, problematika HIV/AIDS, vzdělávání dětí (zejména dívek), ochrana dětí (před vykořisťováním, zneužíváním, týráním, diskriminací apod.).*

- **Mezinárodní program na odstranění dětské práce (IPEC)**[25]

Vznik tohoto projektu byl iniciován Mezinárodní organizací práce (ILO). Tato organizace poskytuje technickou pomoc a také uvádí existenci tohoto programu do všeobecného povědomí. Program se mimo jiné snaží nalézt další alternativní řešení, jako je např. lepší práce pro rodiče či rehabilitace a vzdělání postižených dětí.

Od roku 1997 část jeho práci převzal zvláštní zmocněnec generálního tajemníka OSN pro děti za ozbrojených konfliktů. Ten od tohoto roku poukazuje na konkrétní řešení problematiky dětí ve válečných konfliktech, a také na jejich problémy s tím bezprostředně související, mezi které patří i existence dětské práce.[26]

- **Výbor pro práva dítěte**[27]

Výbor zřízený jako kontrolní orgán Úmluvou o právech dítěte se poprvé sešel roku 1991. Tvoří ho deset odborníků volených na 4 roky, kteří mají za úkol vést mnohostranné rozhovory s cílem podpořit dodržování a rozvoj dětských práv. Výbor také poukazuje na nové otázky této problematiky a hledá nová funkční řešení stávajících problémů. Intenzivně spolupracuje s UNICEF, ILO, WHO a jinými organizacemi. Státy, jež přijaly Úmluvu o právech dítěte, jsou také povinné předkládat Výboru pravidelné zprávy o situaci ve své zemi. Ty jsou dále zpracovávány a projednávány, a napomáhají tak lepšímu mapování situace a účinnějším řešením.

24 Dětský fond UNICEF. www.unicef.cz
25 International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC). http://www.ilo.org/ipec/lang--en/index.htm.
26 Spolek českých právníků. Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu. http://casopis.vsehrd.cz/2010/06/ochrana-prav-deti-za-ozbrojeneho-konfliktu/.
27 Committee on the Rights of the Child. http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/

- **Celosvětové hnutí ve prospěch dětí**[28]

V roce 2001 Dětský fond UNICEF inicioval vznik nové organizace. Ta má za úkol ovlivňovat význačné, především politické osobnosti světa, tak aby zodpovědně rozhodovaly ve prospěch dětí a neopomíjely jejich zájmy. Podle zakládající myšlenky podporuje toto hnutí každý dospělý člověk, který podporuje zájmy dětí ve svém bezprostředním okolí – rodině, obci, komunitě. Svět by měl být také měněn za pomoci dětí samotných, a to především při rozhodování o nich samotných. Hnutí přijalo za své 8 cílů pro 21. století stanovených na Zvláštním zasedání členských zemí OSN o dětech v roce 2002, o kterých se zmiňujeme dále v tomto backgroundu.

1.2.5. *Další významné události řešící práva dětí v rámci OSN*

Pro vytváření dokumentů je nejvhodnějším prostředím setkání odborníků na tzv. summitech pořádaných pod záštitou OSN. Zde vznikají inovativní myšlenky, lidé si předávají nové informace a především se zde soustředí na konkrétní otázku, které se po dobu trvání sjezdů věnují. V uplynulých letech se tímto způsobem snažilo mezinárodní společenství posunout vývoj v oblasti práv dítěte kupředu.

- **Světový summit o dětech** (1990)

Tohoto summitu se v New Yorku zúčastnilo na 160 států. Závěrečný usnesením, *Světovou deklarací o přežití, ochraně a rozvoji dětí*[29], a jeho součástí, *Plánem akcí*, se zúčastnění zavázali ke splnění vytyčených úkolů k lepší ochraně dětí a také k vytvoření samostatného Národního plánu akcí. Ty mají za úkol podpořit a zkonkretizovat činnost jednotlivých států. Otázkou zůstává, kde se jedná o fungující program a kde o pouhou formalitu.[30]

- **Tzv. Machel Reports** (1996)[31]

Tato zpráva zpracovaná na žádost Výboru pro práva dítěte byla zveřejněna roku 1996 a přinesla řadu nových informací o dětech poznamenaných válečnými konflikty. Tím bylo umožněno odhalit řadu nových mechanismů působících v této oblasti. Vytvořil ji Graca Machel, tehdejší zvláštní zmocněnec generálního tajemníka pro děti ve válečných konfliktech.

- **Zvláštní zasedání Valného shromáždění OSN o problematice dětí** (2002)[32,33]

Toto zasedání navázalo na Světový summit o dětech a jedním z jeho úkolů bylo zhodnotit dosažené úspěchy stanovené v roce 1990. Zasedání se účastnili delegáti členských zemí, zástupci nevládních a neziskových organizací a také – poprvé – jako delegáti i samotné děti. Bylo navázáno na Rozvojové cíle tisíciletí ustanovené v roce 2000 a tyto cíle byly potvrzeny také pro samotný rozvoj dětí. Jako mezní limit pro dosažení těchto cílů byl stanoven rok 2015. Rozvojovými cíli tisíciletí tedy jsou:

- Odstranit extrémní chudobu a hlad
  - Snížit o polovinu počet lidí, kteří přežívají za méně než 1 dolar denně;
  - Snížit o polovinu počet lidí, kteří strádají hlady;
- Zajistit všeobecné základní vzdělání
  - Zajistit, aby všechny děti ukončily v plném rozsahu základní školní docházku;
- Zajistit rovnost podle pohlaví, posílit postavení žen

28 The Global Movement for Children. http://www.gmfc.org/.
29 *Světová deklarace o přežití, ochraně a rozvoji dětí.* http://www.amnesty.cz/vychova/stazeni/deklarace_o_preziti.pdf.
30 Světový summit o dětech. http://www.rodiny.cz/ncpr/osn/summit/o_detech.htm.
31 The Machel Reports. http://www.un.org/children/conflict/english/machelreports.html.
32 Zvláštní zasedání Valného shromáždění OSN o problematice dětí. http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=842.
33 Special Session on Children. http://www.unicef.org/specialsession/.

        - Odstranit nerovnost podle pohlaví v dostupnosti základního a vyššího vzdělání (nejlépe do roku 2005), na všech stupních do roku 2015;
    - Snížit dětskou úmrtnost
        - Snížit o dvě třetiny míru dětské úmrtnosti do 5 let věku;
    - Zlepšit zdravotní stav matek
        - Redukovat o tři čtvrtiny míru mateřské úmrtnosti;
    - Bojovat proti HIV/AIDS, malárii a dalším nemocem
        - Zastavit šíření HIV/AIDS a započít se snižováním jeho výskytu;
        - Zastavit rozsah onemocnění malárií a dalšími nemocemi a započít se snižováním jejich výskytu;
    - Zabezpečit udržitelnost životního prostředí
        - Včlenit principy udržitelného rozvoje do národních strategií; bránit ztrátám zdrojů životního prostředí;
        - Snížit o polovinu množství obyvatel planety bez přístupu k pitné vodě;
        - Zlepšit významně životní podmínky pro minimálně 100 milionů lidí, žijících v chudinských čtvrtích (slums), do roku 2020;
    - Rozvíjet celosvětové partnerství pro rozvoj společnosti.

1.3. Činnost Rady Evropy a Evropské unie

Dalšími velkými organizacemi, které se vyjadřují k právům dětí a ovlivňují tak množství států, jsou Rada Evropy a Evropská unie.

- **Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod** (1950)[34]

Tento dokument byl podepsán jak členskými státy Evropské unie, tak i ostatními členy Rady Evropy. V rámci evropských společenství je to nejdůležitější lidskoprávní dokument a je také základem pro mezinárodněprávní ochranu lidských práv v Evropě. Úmluva mimo jiné zřizuje dva dozorčí orgány: *Evropskou komisi pro lidská práva*, která byla již zrušena, a *Evropský soud pro lidská práva*. Tehdejší Československo bylo prvním státem středoevropského a východoevropského prostoru, který tuto smlouvu ratifikoval.

Úmluva stanoví základní body, které se státy zavazují dodržovat. Děti mohou využívat všechny, avšak konkrétně nezletilých se týká článek 5, který hovoří o osobní svobodě a bezpečnosti také v kontextu zatýkání a zbavování svobody. Nezletilí se tomuto musejí podrobit v případě, že se jedná o zadržení pro předvedení před příslušný orgán či na základě rozhodnutí pro účely výchovného dohledu. Dále také článek 12, který stanoví klauzuli o způsobilosti („*přiměřeném věku*“) pro uzavírání manželství. Zde však nastává výkladová otázka: „Co je to vlastně přiměřený věk?“

- **Evropská sociální charta** (1961)[35]

Roku 1961 schválila Rada Evropy dokument upřesňující řadu sociálních práv týkajících se především zaměstnávání a sociální péče. Dětem se věnují především dvě ustanovení. První přiznává dětem právo na ochranu před fyzickými a morálními riziky. Stanoví také přesná pravidla pro zaměstnávání nezletilých. Druhý bod hovoří o přiměřené sociální a hospodářské ochraně matek a dětí bez ohledu na jejich rodinný či sociální status. K tomuto se váže dále zřizování a provozování příslušných institucí a služeb.

- **Výčet dalších přijatých dokumentů na území Evropy**

Další evropské úmluvy často komentují konkrétní otázky, které jsou pro Evropu aktuální, jako jsou adopce, vyživovací povinnost, otázka dítěte a jurisdikce a především ochrana dítěte jako takového. Evropa schválila celou řadu dokumentů zabývajících se konkrétními dětskými právy a

34 *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.* Dostupné z: http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020107.

35 *Evropská sociální charta* http://www.euroskop.cz/gallery/5/1685-a68a972d_f156_4666_bc5d_3ef7feb00a48.pdf.

problémy. Jejich celkový výčet by byl značně rozsáhlý, předkládáme zde pouze výběr pro představu a motivaci k dalšímu vyhledávání[36]:

- Evropská úmluva o adopci dětí (1967);
- Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství (1975);
- Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí (1980);
- Úmluva o občanských aspektech mezinárodních únosů dětí (1980);
- Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (1993);
- Evropská úmluva o výkonu práv dětí (1996);
- Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí (1996);
- Listina základních práv Evropské unie (2007).

1.4. Ostatní významné regionální dokumenty

Nemůžeme samozřejmě poskytnout veškerý výčet všech lidskoprávních dokumentů dotýkající se práv dětí přijatých ve světě, následující tři příklady jsou čestnými zástupci některých významných regionálních dokumentů.

- **Americká úmluva o lidských právech** (1969)[37]

Tato úmluva se týká států střední a jižní Ameriky a byla sepsána v San Salvadoru. Obsah je v podstatě stejný jako u největších světových dohod, avšak dodatkový protokol roku 1988 ho rozšiřuje o právo na založení a ochranu rodiny, o program rodinné sociální výchovy, a upozorňuje na nevhodnost oddělení dítěte nízkého věku od matky.

- **Africká charta lidských práv a práv národů** (1981)[38]

Tento dokument má dvě části. První hovoří o lidských právech. Druhá se věnuje *Africké komisi lidských práv a práv národů*. Celý spis je inspirován Všeobecnou deklarací lidských práv a dalšími pakty, a to i v částech o právech dítěte. Výjimečný je obsahem práv národů, kterými se jinak málokterý dokument zabývá. Na druhou stranu je často kritizován za nevhodné a nepřesné formulace některých ustanovení.

- **Africká charta práv a blaha dítěte** (1990)[39]

Africká liga sepsala počátkem 90. let tuto chartu jako nástroj v boji proti protiprávnímu zacházení s dětmi. Mnoho jejích bodů je sepsáno zejména pro africké děti, které mají své specifické problémy, jež mají své specifické původce. Také řeší konkrétní problémy jako např. manželství nezletilých, důsledky migrace, děti bez domova a rodičů, únosy dětí, jejich zneužívání či kuplířství apod. To vše daleko intenzivněji ovlivňuje Afriku a Charta se na tyto problémy snaží soustředit více ve srovnání s ostatními dokumenty, které zahrnují i problémy ve vyspělejších zemí, jež jsou mnohdy odlišného charakteru. Dokument také zřizuje *Africkou komisi expertů na práva a blaho dítěte*, která se schází dvakrát do roka a je dozorovým orgánem nad dodržováním Charty ve státech, které ji podepsaly.

1.5. Porušování práv dětí a možnosti jeho řešení

Problematika práv dětí má mnoho podmnožin. Během let vykrystalizovalo několik okruhů,

36 Všechny tyto dokumenty k nalezení zde: http://helcom.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=23, popřípadě zde: http://ec.europa.eu/geninfo/query/search_cs.html.

37 *American Convention on Human Rights.* Dostupné z: http://www.hrcr.org/docs/American_Convention/oashr.html.

38 *African Charter on Human and Peoples' Rights.* Dostupné z: http://www.africa-union.org/official_documents/Treaties_%20Conventions_%20Protocols/Banjul%20Charter.pdf.

39 *African Charter on the Rights and Welfare of the Child.* Dostupné z: http://www.africa-union.org/official_documents/Treaties_%20Conventions_%20Protocols/A.%20C.%20ON%20THE%20RIGHT%20AND%20WELF%20OF%20CHILD.pdf.

které zpřehledňují celou situaci. Následující práva se řadí mezi nejporušovanější práva dětí ve světě[40]:

- *Právo dětí na ochranu před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, páchaného ze strany rodičů nebo zákonných zástupců atd.;*
- *Právo dítěte na ochranu před nezákonným užíváním narkotických a psychotropních látek a před jejich zneužitím při nezákonné výrobě a obchodování s těmito látkami;*
- *Právo dítěte na ochranu před všemi formami sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání, to znamená před prostitucí, zneužíváním v pornografii atd.*

Je otázkou, na které aspekty se má mezinárodní společenství soustředit.

Pokud budeme pátrat po nejzávažnějších formách ohrožení dětí, tak jejich pojmenování bude vždy pouze povrchové, nicméně jsou to zejména[41]: *podvýživa, infekční onemocnění, analfabetismus, násilí, zneužívání, vykořisťování a diskriminace, terorismus a braní rukojmí, válka, zahraniční okupace a ostatní formy ozbrojeného konfliktu, onemocnění HIV/AIDS, chudoba a dětská práce*. Mezinárodní společenství stanovilo[42] základní předpoklady pro další a další zlepšování postavení dítěte ve světě. Cílem je zajistit dětem především: *zdravý život, ochranu před ozbrojenými konflikty, zneužíváním, vykořisťováním, násilím apod. a zajistit kvalitní vzdělání*.

Pro pokrok ve všech těchto otázkách je důležité zaměřit se na konkrétní skupiny, které mají moc konkrétní aspekty ovlivnit. Je důležité soustředit se především na efektivní rozložení odpovědnosti dle oblasti, kde může daná skupina působit. Základními stavebními kameny jsou tyto skupiny:

- děti, jejich rodiče, zákonní zástupci, opatrovníci apod.;
- vlády, státní orgány, úřady;
- zákonodárné sbory;
- neziskové organizace;
- soukromé firmy a společnosti;
- náboženská organizace;
- masmédia;
- lidé přímo pracující s dětmi: učitelé, vychovatelé, sociální pracovníci, lékaři apod.

Pokud chceme být efektivní, je nezbytně nutné stanovit si základní body, které je potřebné bezprostředně zajistit. Jedná se tzv. **zásadu tři „P“**, tedy[43]:

- provision – zaručující přežití a rozvoj dítěte;
- protection – ochrana dětí;
- participation – účast dětí na životě společnosti a jejich právní subjektivita.

40 Dětská práva. http://www.detskaprava.cz/pedagog/opravech_umluva.asp
41 dtto
42 dtto
43 Dětská práva. http://www.detskaprava.cz/pedagog/opravech_umluva.asp

2. Obchod s dětmi

Dle Mezinárodního společenství představuje obchod s dětmi (Trafficking of children) otroctví v moderní podobě. Tento fenomén je nedílnou součástí obchodování s lidmi (Human trafficking), a patří mezi formy mezinárodního organizovaného zločinu. Existuje v mnoha podobách. Obchodování s dětmi se však krutě vyjímá nad ostatní formy tím, že si jako oběti vybírá bezbranné děti. Odhaduje se, že každý rok se stane obětí tohoto obchodování asi 1,2 miliónu dětí.[44] Organizace spojených národů naprosto jasně označuje obchodování s lidmi jak zločin proti lidskosti. Obchodování s dětmi umožňuje růst mezinárodního organizovaného zločinu, závažných zdravotních rizik, a ohrožuje nejen oběti samotné, ale i všechny, jež věří v neohrozitelnost lidských práv. Boj s touto závažnou formou porušování lidských práv znamená jednu z největších výzev pro Radu pro lidská práva.[45]

2.1. Co znamená obchodování s dětmi

Pro základní nastínění této problematiky je vhodné si pojmenovat její atributy. Vytvoření kvalitní definice obchodu s lidmi (dětmi) předcházel zdlouhavý proces. V současné době se vychází z ***Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zvláště se ženami a dětmi*, který je součástí *Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu*, známé také jako tzv. *Palermské protokoly*[46]*:***

a) „Obchodováním s lidmi se rozumí najímání, přepravování, převádění, přechovávání nebo přijímání osob na základě vyhrožování, použití síly či jiných forem nátlaku, pomocí únosu, lži, zneužití moci nebo bezmocnosti osoby, případně poskytování či přijímaní finančních prostředků či jiných výhod k získání souhlasu osoby, která má v moci jinou osobu, s úmyslem tuto osobu zneužívat. Zneužíváním se mimo jiné rozumí využívání jiných osob k prostituci či jiným formám sexuálního zneužívání, nucená práce či služby, otroctví či praktiky podobné otroctví, útisk nebo odjímání orgánů.

b) Najímání, doprava, transfery, ukrývání nebo přijímání dítěte pro účely vykořisťování bude považováno za „obchodování s lidmi“ i v případě, že nebude zahrnovat žádný z prostředků uvedených v odstavci (a).

c) *„Dítětem“ se rozumí jakákoliv osoba mladší než osmnáct let.“*[47]

Jedná se o vůbec první oficiální definici obchodování s lidmi (dětmi). Tento dokument tvoří jeden z hlavních legislativních pilířů, které hájí práva dětí a snaží se o jejich ochranu. Mezi další významné pilíře, o něž se opírají bojovníci proti obchodování s dětmi, se řadí *Úmluva o právech dítěte*[48] z roku 1989 a *Úmluva č. 182 Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce*[49], která chápe obchod s dětmi jako jednu z nejhorších forem dětské práce. Proces ratifikace Palermských protokolů ještě zdaleka nedošel ke svému konci. ***Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zvláště se ženami a dětmi* podepsalo v době vzniku tohoto textu 117 zemí.**[50]

2.2. „Malé“ oběti

44 Odhady UNICEF. http://www.unicef.org/media/files/Trafficking_Fact_Sheet.pdf .

45 Rada pro lidská práva zřídila nařízením 2004/110 instituci Zvláštního zpravodaje pro obchodování s lidmi, obzvláště se ženami a dětmi. V současné době instituci zastupuje Joy Ngozi Ezeilo. http://www2.ohchr.org/english/issues/trafficking/.

46 Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, jejíž součástí je Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zvláště se ženami a dětmi. http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf.

47 Pracovní překlad *Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zvláště se ženami a dětmi*; Ministerstvo vnitra České republiky. http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/konvence_osn.pdf.

48 *Úmluva o právech dítěte*. Dostupné z: http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf.

49 *Úmluva č. 182 Mezinárodní organizace práce*. http://www.mpsv.cz/files/clanky/1197/182.pdf .

50 Seznam zemí, které podepsaly ***Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zvláště se ženami* a dětmi, nebo ve kterých probíhá proces jejího přijetí.** http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-12-a&chapter=18&lang=en.

Vzhledem k choulostivému charakteru této problematiky se konkrétní data nezískávají snadno. Odhaduje se však, že každoročně se stane více než 1,2 milionu dětí obětí tohoto bezcitného obchodování. Tyto děti ztratí v jednom okamžiku svou rodinu, domov i dětství. Šance, že se ještě někdy vrátí domů, nedosahuje uspokojivých čísel ani u starších dětí, kterým se podaří uchovat alespoň nějaké vzpomínky na místo, odkud pochází. Tuto smutnou skutečnost potvrzují údaje z Výroční zprávy o obchodování s lidmi[51] Ministerstva zahraničí Spojených států amerických. Níže uváděná čísla v sobě zahrnují jak dětské, tak i dospělé oběti obchodování s lidmi:

Dospělí a děti vykonávající nucenou, závislou práci a nucenou prostituci po celém světě	**12,3 miliónů**
Úspěšná stíhání týkající se obchodování s lidmi v roce 2009	**4,166 miliónů**
Úspěšná stíhání týkající se nucené práce	**335 miliónů**

Obchodování s dětmi nejvíce poškozuje nepochybně své oběti – děti. Ty jsou, vzhledem ke svému věku, snadno (z)manipulovatelné a „přesvědčitelné“, zároveň se jen velmi těžko brání. Na to spoléhají ti, kteří tyto obchody iniciují. Pokusy o útěk od svých únosců/věznitelů/zaměstnavatelů končí často nezdarem. Následky hrůz, které si zažily, si tyto oběti nesou celý svůj život. Ve své nedobrovolné situaci musí často čelit krutým fyzickým útokům, přizpůsobovat se nelidským podmínkám a odvádět práci extrémně náročnou i pro dospělého člověka. Drtivá většina nezletilých prodaných dívek je znásilněna. Dochází k poškození dětské psychiky a naprosté ztráty důvěry v okolní svět. Ve známost vešel případ dětských žokejů v Saudské Arábii. Mladí chlapci z Bangladéše, Súdánu, Mauretánie a Pákistánu museli závodit pro zábavu na velbloudech. Pro podávání lepších výkonů nedostávali najíst i několik dní. V roce 2005 se zasadil UNICEF o dohodu[52] se Spojenými arabskými emiráty, díky které jich více zhruba tisíc vidělo znovu svou rodinu, přesto tento jev zcela nevymizel.

2.3. Celosvětový jev

Obchodování s dětmi je celosvětový jev. Neexistuje v současné době stát, kterého by se tato problematika netýkala. Buď se jedná o zdrojovou zemi, kde dochází ke zločinnému získávání dětí, nebo hraje roli tranzitní země, přes niž se oběti převážejí. Také může zastupovat cílovou zemi, do které tyto transporty směřují. Převážná většina států však funguje jako kombinace výše zmiňovaných možností.

Směr transferů má tendenci vést z chudších a zaostalejších částí regionu/zemí do bohatších a rozvinutějších. Například v Evropě dochází k přemisťování dětí z východu na západ. Pohybuje se jak uvnitř kontinentu, tak i napříč kontinenty. Do zdrojových zemí patří především státy bývalého Sovětského svazu, Asie, střední a severní Afriky a země Blízkého východu.[53]

Naznačení směrů obchodů s lidmi. Jak již bylo uvedeno, jedná se o globální jev. Ilustrace pochází od Americké federace vědců (FAS) z roku 1997.

51 Výroční zpráva o obchodování s lidmi 2010. Ministerstvo zahraničí USA. http://www.state.gov/documents/organization/142979.pdf
52 Starting over. Children return home from camel racing. http://www.unicef.org/infobycountry/files/StartingOver.pdf.
53 Zdroj obrázku: http://children.foreignpolicyblogs.com/files/2007/05/trafficking-map-from-fas.gif.

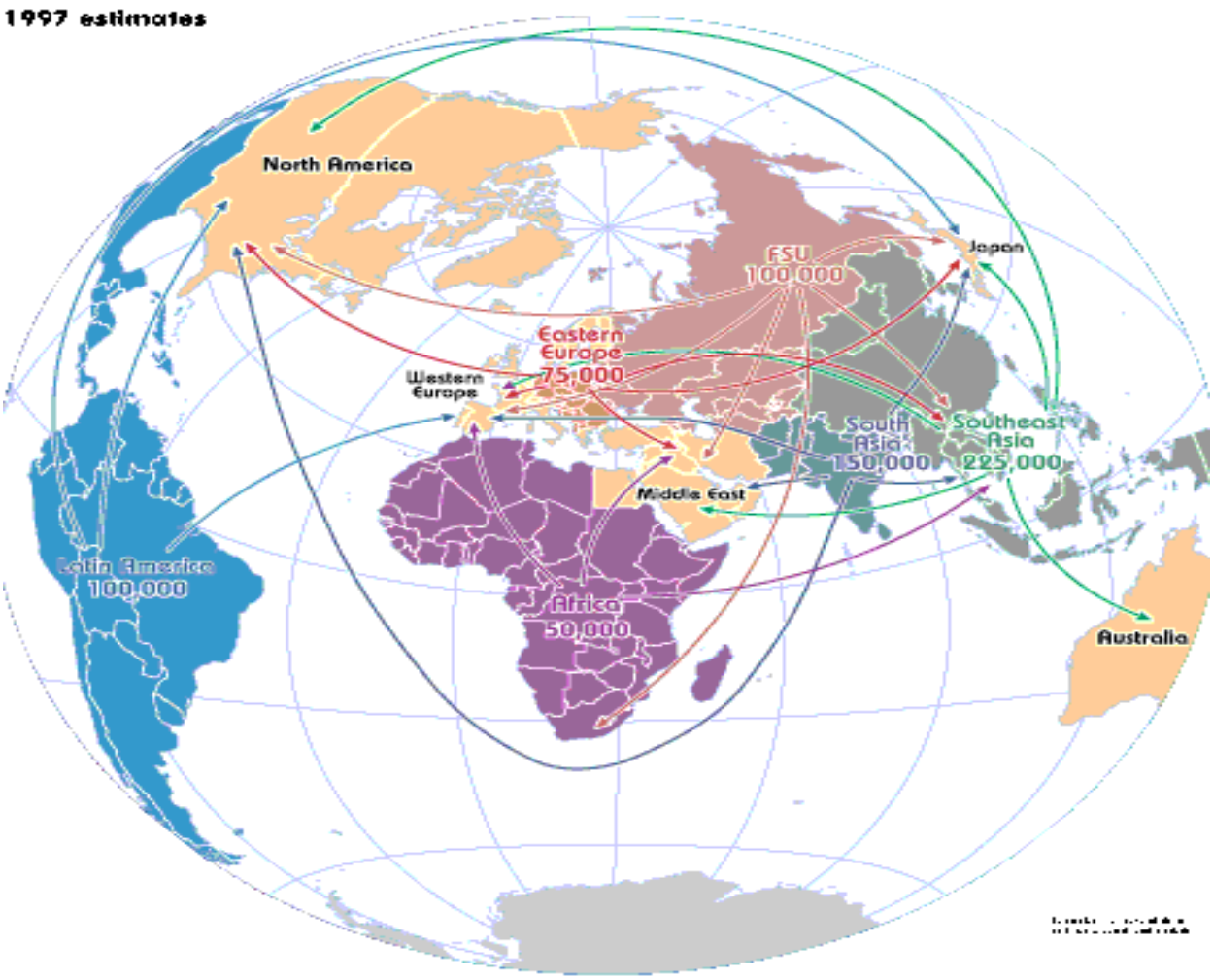

Figure 22: Countries of Origin, as measured by the extent of reporting of trafficking

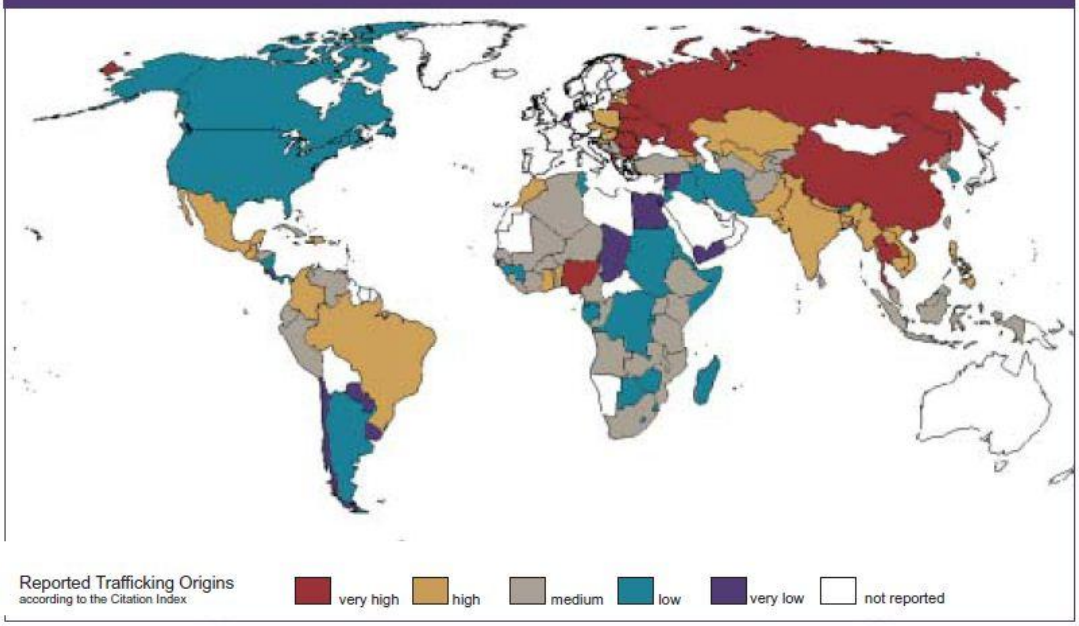

V převážné většině slouží Západní Evropa spíše jako cíl těchto transferů, zatímco Asie a Afrika jako zdroj. Ameriky se potýkají v téměř stejné míře s bytím cílové i zdrojové oblasti současně.[54] Tyto údaje názorně vykresluje následují obrázek[55].

Síť obchodů s dětmi připomíná svým rozsahem celosvětovou síť organizovaného zločinu s drogami. K jejímu rozvoji přispěly bezesporu globalizace a další integrační procesy.[56]

2.4. Kdo za tím stojí?

Obchodování s dětmi většinou zajišťují organizované skupiny, které děti unášejí nebo jim je prodávají příbuzní těchto dětí. Tvoří spíše menší skupinky, jejichž členové jsou rozptýleni v několika zemích. Mohou vystupovat i jako agentury, některé takové například zprostředkovávají práci na Středním východě pro dívky z východní Afriky a Asie. Ačkoliv se často brání argumenty, že jen poskytují práci, často dodávají svým nezletilým klientkám/klientům falešné doklady, o jejich další působení se již však nestarají.

Druhou skupinu překupníků zastupují příbuzní, nezřídka sami rodiče dítěte. V Thajsku se stávají překupníky i učitelé ze školy nebo policisté. Mnoho lidí si klade otázku, jací rodiče dopustí, aby došlo k prodání svého dítěte jako nějakého zboží. Paradoxně, určitá část rodičů absolutně netuší, čeho se dopouští při prodeji, a domnívají se, že konají maximum pro zabezpečení kvalitního života pro svého potomka. V oblasti střední Afriky, která bývá označována za jednu z nejrizikovějších, slibují překupníci slušnou práci a výdělek pro jejich děti, naději na lepší budoucnost. Tenhle sen se většinou rozplyne již po prvním zaplacení zálohy.

Další skupinu představují profesionálové, kteří disponují potřebnými znalostmi a zároveň i kontakty. Řadí se sem právníci nebo doktoři. K této skupině ještě patří také úředníci. Tito překupníci fungují v zemích jako Côte d'Ivoire (Pobřeží Slonoviny), Guatemale nebo v Bolívii.[57]

2.5. Formy obchodu s dětmi

Trh s dětmi se řídí poptávkou, kdy poptávající pocházejí z ekonomicky vyspělejších oblastí. Nelze jednoznačně určit jeden důvod, jenž je přiměje ke koupi dítěte, neboť existuje více účelů obchodování. V drtivé většině případů obchodování s lidmi se jedná o sexuální zneužívání (79%), za ním následují nucené práce (18%) a další formy[58]. Zde je výčet nejčastějších podob, se kterými se lze setkat po celém světě [59,60]:

- **Komerční sexuální zneužívání dětí**

Nejzávažnější forma obchodování s dětmi. Nezletilí jsou prodáváni svým zákazníkům jako sexuální pracovníci. Často pod pohrůžkou smrti pracují jako prostituti/ky, nebo jsou nuceni k natáčení dětské pornografie. Tyto děti denně čelí brutálním fyzickým i psychickým útokům. Nezávislé nestátní organizace, věnující se této problematice, uvádějí například, že třetina prostitutek v Kambodži ještě nedosáhla plnoletosti.

- **Nezákonné adopce**

54 Úřad OSN pro drogy a kriminalitu. http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/faqs.html#Which_countries_are_affected_by_human_trafficking.
55 Zpráva Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu Obchodování s lidmi: Celosvětové proudy, 2006. http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/HT-globalpatterns-en.pdf.
56 Úřad OSN pro drogy a kriminalitu. http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/faqs.html#Which_countries_are_affected_by_human_trafficking.
57 Publikace Kids as commodities?, Terre des hommes http://www.terredeshommes.org/pdf/commodities.pdf.
58 *Celosvětová zpráva Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu o obchodování s lidmi*, 2009. http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Global_Report_on_TIP.pdf.
59 Nakladatelství Portál, článek Obchod s dětmi. http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=24276.
60 Mike Dottridge, konference Combating Trafficking in Children, Vídeň, 2005.

Jev charakteristický pro západní Evropu a USA. Bohaté bezdětné páry touží po dítěti, které z různých důvodů (např. špatné zákony o adopci) nemohou získat ve své zemi. Ne všechny takto adoptované děti však pochází ze sirotčinců, spousta z nich je unesena a násilně odebrána od svých rodin. Na tomto systému pak vydělávají právě především organizované skupiny zajišťující tyto nelegální adopce.

- **Zneužívání při pracích v domácnostech**

Děti jsou kupovány, aby vykonávaly práci sluhů/služek. Tato práce často přesahuje jejich fyzické možnosti.

- **Žebrání**

Zde se nemusí jednat nutně o odloučení dítěte od své rodiny. Dochází ale k vykořisťování dětí, nucení do žebrání i pod pohrůžkou smrti.

- **Obchod s orgány**

Ve výjimečných případech se odebírají orgány dětem (ledvina, játra…), jejichž cena dosahuje na černém trhu vysokých částek. Za utržené peníze potom dokáže žít celá rodina několik týdnů i měsíců.

- **Ekonomické sňatky**

Jev typický pro Afriku, ale rozšířený po celém světě. Dospělí muži se žení s nezletilými dívkami. K ekonomickým sňatkům vedou rozličné důvody, a to především tíživá finanční situace rodiny (Turecko, Albánie).

- **Další nebezpečné podoby dětské práce**

Sem patří veškeré nezákonné nebo zločinné jednání, které spáchají děti z donucení svými překupníky (krádeže, pašování drog…).

2.6. Jak tomu čelit?

Důležitým prvkem v potírání toho zločinu musí být adekvátní a účinná legislativa ve všech státech. Správné pojmenování a identifikace zločinu přitom umožňuje účinnější práci policie v potírání obchodu s dětmi a odsouzení pachatelů.

Stává se, že se zadrženým obětem nedostane odborné pomoci a jsou doportovány zpět do země, odkud pochází. Tento jev je v současnosti často rozšířen v evropských zemí (Velká Británie, Francie, Itálie). Proces deportace dítěte zpět do země původu může způsobit označení oběti za zločince, či ilegálního imigranta. Orgány těchto zemí totiž často neposuzují případy individuálně, ale spíše na principu „padni komu padni“ a tak se do pasti deportace často dostanou i skutečné oběti obchodu s dětmi.

V legislativě Côte d'Ivoire, země s alarmujícími statistikami, neexistuje čin jednoznačně označovaný jako obchodování s lidmi, místo toho se pouze užívá zákon kriminalizující podobné formy zločinů.

O něco lepší situace panuje v Albánii, ta sice zločin obchodování s lidmi jednoznačně vymezuje, přesto se potýká s vážnou situací uvnitř země. S nezletilými albánskými dívkami obchodují jejich snoubenci i rodiny, v minulosti často docházelo k prodávání dětí do Řecka. Neziskové organizace v Albánii, věnující se boji proti obchodování s dětmi vytvořily koalici *„së Bashku Kundër Trafikimit të Fëmijëve“* (BKTF), ta se podílela na vzniku národního akčního plánu v boji proti obchodování s lidmi v roce 2005. Počet lidí zadržených za obchodování s lidmi klesl od té doby ze 104 (2004) na 27 (2005) a 18 (2006)[61]. Otázkou zůstává, zda dochází k takovému úspěšnému vývoji v Albánii, nebo se jen nedaří rozkrýt všechny případy.

Mnoho zemí stále neratifikovalo *Palermské protokoly* a nemají jiné domácí legislativní nástroje řešící obchodování s dětmi. *„Samozřejmě z toho vyplývá, že je třeba vykonat ještě velké*

61 Zpráva Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu Obchodování s lidmi: Celosvětové proudy, 2006 http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/HT-globalpatterns-en.pdf.

množství práce“, uvedl Antonio Maria Costa, výkonný ředitel Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu.[62] Samotný Úřad, jehož zásadní část agendy tvoří boj proti obchodování s dětmi, představil několik nástrojů, které pomáhají v boji, jako je např. příručka pro zákonodárce nebo materiály pro představitele práva, které upozorňují na charakteristické atributy obchodování s lidmi. Jeho nejvýznamnější nástroj však představuje projekt UN.GIFT[63], vzniklý v roce 2007. Globální iniciativa v boji proti obchodování s dětmi, jenž slouží jako společné místo pro sdílení a výměnu informací, zkušeností a poznatků mezi vládami a občanskými organizacemi.

Důležitou roli zde hraje také UNICEF, který nabízí svou pomoc v široké škále podob. Od podporování domů, útočišť pro oběti obchodování v Rumunsku, přes vydávání manuálů k problematice, až k různým regionálním projektům. Jeden z projektů[64], který vznikl v roce 2000, vede UNICEF v subregionu Mekongu. Projekt si klade za cíl lépe a efektivněji čelit obchodování s lidmi v Kambodži, Číně, Thajsku, Vietnamu a Barmě a Laosu.

V roce 2004 byla ustanovena instituce *Zvláštního zpravodaje pro problematiku obchodování s lidmi, zvláště s ženami a dětmi*[65]. Tato instituce v současné době spadá pod Radu pro lidská práva (HRC) a vykonává ji Joy Ngozi Ezeilo. Ta každoročně podává zprávu Valnému shromáždění OSN a informuje ho o aktuálním stavu, i z jejích podkladů čerpá Valné shromáždění informace pro další rozhodování v této problematice. Další práce Rady pro lidská práva koresponduje s prací Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu, a tedy prosazováním Palermských protokolů a dalších legislativních nástrojů, šíření osvěty a pomoc obětem.

Jak uvádí ve své zprávě Zvláštní zpravodajka pro obchodování s lidmi, obzvláště se ženami a dětmi Joy Ngozi Ezeilo: *„Kdykoliv to je možné, kde existuje vůle pro společnou práci, by měly vzniknout regionální nebo subregionální nástroje spolupráce pro boj proti obchodování s lidmi uvnitř regionu.“*[66] Je třeba, aby mezi sebou lépe komunikovaly vlády, neziskové i soukromé organizace. K tomu slouží nejen již zmiňovaný projekt UN.GIFT, ale také nevládní organizace. Tyto organizace vykonávají mnoho podstatných činností (prevence, ochrana, záchrana, žaloby), které v sobě zastřešují jak obecnou práci, tak i orientaci na konkrétní kauzy. Mezi nejznámější takové neziskové organizace (nespadající pod OSN) patří *Save the children*[67], *Terre des Hommes*[68], *Amnesty International*[69], *International Organization for Migration*[70] a především místní organizace. Kromě práce v oblasti práva a zaměření činnosti na odsouzení pachatelů, upozorňují a věnují se také jednotlivým případům. Opět je zde nutná spolupráce, s vládními organizacemi, dalšími nevládními i zahraničními institucemi, čímž dojde ke zvyšování jejich vlivu. V západní Africe existuje od roku 1996 koalice WAO-Afrique[71], která se zabývá obchodováním s dětmi do zemí Gabon, Nigérie nebo Côte d'Ivoire. K navázání kontaktu mezi organizacemi v zemích, ze kterých byly děti odváženy, došlo snadno. Složitější se ukázal vztah mezi koalicí a organizacemi z cílových zemí. Gabonské neziskové organizace, které zachránily obchodované děti, však poskytly informace dál, tím se dostaly ke každému členu koalice a zvýšily tak alespoň nepatrně naději dětí na návrat.[72]

Klíč k eliminaci zneužívání dětí tkví také v dostatečné osvětě společnosti tak, aby nedocházelo k tolerování pohlavního styku mužů s extrémně mladými dívkami (Thajsko) nebo zaměstnávání dětí v domácnostech na domácí práce (Afrika). Patří sem i soustředěná činnost v oblasti vzdělávání. S vyšší mírou vzdělání klesá riziko ocitnutí se v situaci oběti obchodování s lidmi. Mezinárodní společenství se zaměřuje i na prosazování dalších pozitivních změn ve

62 Press Conference on human trafficking by executive director of United Nations http://www.un.org/News/briefings/docs/2009/090513_UNODC.doc.htm.
63 UN.Gift. http://www.ungift.org/.
64 UNICEF hails world's first regional agreement on human trafficking. http://www.unicef.org/media/media_23970.html.
65 Zvláštní zpravodaj OSN pro problematiku obchodování s lidmi, zvláště s ženami a dětmi. http://www2.ohchr.org/english/issues/trafficking/.
66 Zpráva zvláštní zpravodajky Joy Ngozi Ezeilo, 2010. Volný překlad autora. http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/132/11/PDF/G1013211.pdf?OpenElement.
67 Save the children. http://www.savethechildren.org/.
68 Terre des Hommes. http://www.terredeshommes.org/.
69 Amnesty International. www.amnesty.org.
70 International Organization for Migration. http://www.iom.int/.
71 WAO-Afrique. http://waoafrique.org/.
72 Publikace Kids as commodities?, Terre des hommes.http://www.terredeshommes.org/pdf/commodities.pdf.

společnosti. Nezaměstnanost, chudobu, diskriminaci a netoleranci označují za významné faktory, přispívající k rozkvětu obchodu s lidmi. V červenci 2010 se shodlo na potřebě vytvořit globální plán pro boj proti obchodování s lidmi spolu se svěřeneckým fondem určeným pro oběti obchodování s lidmi, obzvláště se ženami a dětmi. Plán by měl vzniknout na jednom z příštích zasedání Valného shromáždění Organizace spojených národů.[73]

73 General Assembly Adopts Global Plan of Action to Combat Trafficking in Persons, http://www.un.org/News/Press/docs/2010/ga10968.doc.htm.

Zdroje a citované dokumenty:

International Labour Organization. www.ilo.org.
Geneva Declaration of the Rights of the Child. www.un-documents.net.
Informační centrum vlády ČR. www.icv.vlada.cz.
Všeobecná deklarace lidských práv. Dostupné z: http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf.
Deklarace práv dítěte. Dostupné z: http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/deklarace-prav-ditete.pdf.
Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Dostupné z: http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf.
Human Rights Committee. http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/index.htm.
Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights. http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr-death.htm.
Český helsinský výbor. http://www.helcom.cz/.
Amnesty international. www.amnesty.org.
Úmluva o právech dítěte. Dostupné z: http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf.
Committee on the Rights of the Child. http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/
Práva dětí ve světě dospělých. www.detskaprava.cz.
United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice ("The Beijing Rules"). Dostupné z: http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r033.htm.
Spolek českých právníků. Ochrana práv dětí za ozbrojeného konfliktu. http://casopis.vsehrd.cz/2010/06/ochrana-prav-deti-za-ozbrojeneho-konfliktu/.
Úmluva Mezinárodní organizace práce o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce. Dostupné z: http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020128.
Ochrana dítěte dle zákona. Invisible children. http://www.invisiblechildren.cz/.
Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů. Dostupné z: http://www.detskaprava.cz/nactileti/download/op1.pdf.
Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/soubor/sb033-09m-pdf.aspx.
Human Rights Watch. DRC: ICC's First Trial Focuses on Child Soldiers. Dostupné z: http://www.hrw.org/en/news/2009/01/22/drc-icc-s-first-trial-focuses-child-soldiers.
Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie. Dostupné z: http://www.detskaprava.cz/nactileti/download/op2.pdf.
Děti ve válečných konfliktech. www.rozvojovka.cz
Dětský fond UNICEF. www.unicef.cz
International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC). http://www.ilo.org/ipec/lang--en/index.htm.
The Global Movement for Children. http://www.gmfc.org/.
Světový summit o dětech. http://www.rodiny.cz/ncpr/osn/summit/o_detech.htm.
Světová deklarace o přežití, ochraně a rozvoji dětí. http://www.amnesty.cz/vychova/stazeni/deklarace_o_preziti.pdf
The Machel Reports. http://www.un.org/children/conflict/english/machelreports.html.
Zvláštní zasedání Valného shromáždění OSN o problematice dětí. http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=842.
Special Session on Children. http://www.unicef.org/specialsession/.
Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Dostupné z: http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020107.
Evropská sociální charta http://www.euroskop.cz/gallery/5/1685-a68a972d_f156_4666_bc5d_3ef7feb00a48.pdf.
American Convention on Human Rights. Dostupné z: http://www.hrcr.org/docs/American_Convention/oashr.html.
African Charter on Human and Peoples' Rights. Dostupné z: http://www.africa-union.org/official_documents/Treaties_%20Conventions_%20Protocols/Banjul%20Charter.pdf.
African Charter on the Rights and Welfare of the Child. Dostupné z: http://www.africa-union.org/official_documents/Treaties_%20Conventions_%20Protocols/A.%20C.%20ON%20THE%20RIGHT%20AND%20WELF%20OF%20CHILD.pdf.

Dětská práva. www.detskaprava.cz
Odhady UNICEF. http://www.unicef.org/media/files/Trafficking_Fact_Sheet.pdf .
Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. Obsahuje Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zvláště se ženami a dětmi. http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf.
Pracovní překlad *Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zvláště se ženami a dětmi*; Ministerstvo vnitra České republiky. http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/konvence_osn.pdf.
Úmluva č. 182 Mezinárodní organizace práce. http://www.mpsv.cz/files/clanky/1197/182.pdf .
Seznam zemí, které podepsaly ***Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zvláště se ženami* a dětmi, nebo ve kterých probíhá proces jejího přijetí.** http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-12-a&chapter=18&lang=en.
Výroční zpráva o obchodování s lidmi 2010. Ministerstvo zahraničí USA. http://www.state.gov/documents/organization/142979.pdf
Starting over. Children return home from camel racing. http://www.unicef.org/infobycountry/files/StartingOver.pdf.
Children foreign policy blogs. http://children.foreignpolicyblogs.com/files/2007/05/trafficking-map-from-fas.gif.
Úřad OSN pro drogy a kriminalitu. http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/faqs.html#Which_countries_are_affected_by_human_trafficking.
Zpráva Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu Obchodování s lidmi: Celosvětové proudy, 2006. http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/HT-globalpatterns-en.pdf
Publikace Kids as commodities?, Terre des hommes http://www.terredeshommes.org/pdf/commodities.pdf.
Nakladatelství Portál, článek Obchod s dětmi. http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=24276.
Celosvětová zpráva Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu o obchodování s lidmi, 2009. http://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Global_Report_on_TIP.pdf.
Mike Dottridge, konference Combating Trafficking in Children, Vídeň, 2005.
Press Conference on human trafficking by executive director of United Nations http://www.un.org/News/briefings/docs/2009/090513_UNODC.doc.htm.
UN.Gift. http://www.ungift.org/.
UNICEF hails world's first regional agreement on human trafficking. http://www.unicef.org/media/media_23970.html.
Zvláštní zpravodaj OSN pro problematiku obchodování s lidmi, zvláště s ženami a dětmi. http://www2.ohchr.org/english/issues/trafficking/.
Zpráva zvláštní zpravodajky Joy Ngozi Ezeilo, 2010. Volný překlad autora. http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/132/11/PDF/G1013211.pdf?OpenElement.
Save the children. http://www.savethechildren.org/.
Terre des Hommes. http://www.terredeshommes.org/.
International Organization for Migration. http://www.iom.int/.
WAO-Afrique. http://waoafrique.org/.
General Assembly Adopts Global Plan of Action to Combat Trafficking in Persons, http://www.un.org/News/Press/docs/2010/ga10968.doc.htm.

TOP PARTNEŘI

Generální partner Modelu OSN

NADACE EDUCA

Model NATO is co-sponsored by the North Atlantic Treaty Organization

NATO OTAN

Hlavní partner Modelu EU

Zastoupení Evropské komise v České republice

Hlavní partner Modelu OSN

G2 OD KOMERČNÍ BANKY

Univerzitní partner

VŠE VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

Partnerské město

PRAHA PRAGUE PRAGA PRAG

Partner zahájení

AMBASSADOR ZLATÁ HUSA

Partner jednání

PRAGUE CONGRESS CENTRE

DODAVATELÉ SLUŽEB

VYŠEHRAD

KONFES KONGRESOVÁ TECHNIKA

KONICA MINOLTA

zátiší group

kofola

3M

newton media

PEKÁRSTVÍ

MOTOROLA

SUBWAY

Hasičská vzájemná pojišťovna, a.s.

MEDIÁLNÍ PARNEŘI

Partner Chronicle

RESPEKT

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

METROPOLITNÍ UNIVERZITA PRAHA

ČTK

Evropské noviny

ÚSTAV MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ PRAHA iir

EurActiv

natoaktual.cz

Asociace pro mezinárodní otázky
Association for International Affairs

Asociace pro mezinárodní otázky využívá zpravodajství z databází ČTK, jejichž obsah je chráněn autorským zákonem.
Přepis, šíření, či další zpřístupňování tohoto obsahu či jeho části veřejnosti, a to jakýmkoliv způsobem, je bez předchozího
souhlasu ČTK výslovně zakázáno.
Copyright (2003) The Associated Press (AP)-všechna práva vyhrazena. Materiály agentury AP nesmí být dále publikovány,
vysílány, přepisovány nebo redistribuovány.
Zpracoval: Lenka Matoušková, Ludvík Eger
Grafická úprava a tech. spolupráce: Jiří Havlíček
Vydala Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XVI. ročníku Pražského modelu OSN.
© AMO 2010
Model OSN
Asociace pro mezinárodní otázky, Žitná 27, 110 00 Praha 1
Tel./fax: +420 224 813 460, e-mail: model.osn@amo.cz, IČ: 65 99 95 33
»www.amo.cz« »www.studentsummit.cz«